

Uniwersytet
Wrocławski

Badania nad wymową spółgłosek polszczyzny przez osoby z pierwszym językiem niemieckim

Alicja Derych

Uniwersytet Wrocławski, Wydział Filologiczny

alicja.derych@gmail.com

Plan prezentacji

Wprowadzenie. Problematyka badań.

Przegląd stanu badań.

Metodologia.

Zgromadzony materiał.

Dalsze etapy pracy.

Podsumowanie.

Problematyka badań

Wymowa polskich
głosek przez osoby z
pierwszym językiem
niemieckim.

Przyczyny
niestandardowej
artykulacji.

Percepcja/różnicowanie
spółgłosek polszczyzny.

Interferencja fonetyczna.

Różnice w wymowie
pomiędzy osobami
uczącymi się języka
polskiego w Polsce
i w Niemczech.

Wybór stanu badań na temat wymowy polskiej przez osoby niemieckojęzyczne – miejsca trudne w obrębie systemu spółgłoskowego

Spółgłoski

spółgłoski palatalne

(środkowojęzykowe) (Smoczyński 1980; Majewska-Tworek 2005, 2006; Tambor 2010; Majewska-Tworek, Majewska 2014; Biernacka 2015),

spółgłoski wtórnie palatalizowane

(Majewska-Tworek; Majewska 2014),

afrykaty (Smoczyński 1980; Majewska-Tworek 2005, 2006; Biernacka 2016),

[r] apikalne

(Tambor 2010; Biernacka 2016),

glajd [w]

(Tambor 2010, Biernacka 2015),

para: **glajd [w] i spółgłoska [v]**

(Majewska-Tworek 2005; Majewska-Tworek, Majewska 2014),

spółgłoska [x] (Biernacka 2015, 2016),

spółgłoski wargowe (Biernacka 2015).

Procesy/zagadnienia

upodobnienia

(Smoczyński 1980; Majewska-Tworek 2006),

dźwięczność, ubezdźwięcznienia

(Smoczyński 1980; Majewska-Tworek 2005, 2006; Tambor 2010),

aspiracja (spółgłoski zwarto-wybuchowe)

(Majewska-Tworek 2006).

Połączenia spółgłoskowe

geminaty

(Tambor 2010; Biernacka 2015, 2016),

grupy spółgłoskowe

(Biernacka 2015).

Metodologia badań

Obszary/zakres:
fonetyka artykulacyjna,
fonetyka segmentalna,
glottodydaktyka
(fonodydaktyka).

Metody analizy:
analiza jakościowa,
subiektywna analiza
audytywna;

metody komparatywne
oraz konfrontatywne.

Pytanie badawcze i hipotezy

Główne pytanie badawcze

Jak osoby niemieckojęzyczne uczące się języka polskiego jako obcego wymawiają spółgłoski polszczyzny, jakie czynniki wpływają na konkretne realizacje?

Ogólne hipotezy

Niestandardowa wymowa dotyczy spółgłosek **palatalnych** (oraz wtórnie **palatalizowanych**), **afrykat**, **[r] apikalnego**, glajdu **[w]** (również **w opozycji do [v]**), spółgłoski **[x]**, spółgłosek **wargowych**, **geminat** oraz niektórych **grup spółgłoskowych**; wiąże się ponadto z cechą **dźwięczności**, procesami **upodobnień** oraz **aspiracją**.

Wśród czynników wpływających na konkretne realizacje można wskazać: **różnice pomiędzy systemami spółgłoskowymi** języków polskiego oraz niemieckiego i związany z nimi **negatywny transfer fonetyczny** (grafia, percepcja, artykulacja), występowanie **wariantów koartykulacyjnych** oraz różnorodne **uwarunkowania socjo- i idolektalne**.

Można też przypuszczać, że występują pewne **różnice** artykulacyjne **pomiędzy** osobami niemieckojęzycznymi **uczącymi się języka polskiego w Polsce i na terenie Niemiec**.

Wykorzystywane materiały

Ankieta - biografia językowa

- zmodyfikowany kwestionariusz przygotowany na podstawie *Karty Metadanych* (Zaśko-Zielińska. Majewska-Tworek, Śleziak, Tworek 2020).

Testy różnicowania głosek

- *Uniwersalny test słuchowego różnicowania polskich dźwięków mowy* (Kwiatkowska 2015),
- test różnicowania spółgłosek opracowany na podstawie analizy wymowy osób badanych (w trakcie przygotowania).

Podstawa nagrań

- lista wyrazów (lektura),
- zestaw fotografii (wypowiedź na podstawie materiału graficznego),
- lista tematów (wypowiedź swobodna / częściowo sterowana).

Karta metadanych / Biografia językowa

(na podst. Zaśko-Zielińska.
Majewska-Tworek, Śleziak,
Tworek 2020).

Pytania dotyczą m.in. znanych
języków, narodowości,
języków najbliższej rodziny
i otoczenia, kraju
pochodzenia badanego
i członków najbliższej rodziny,
mobilności
międzynarodowej.

Uniwersalny test słuchowego różnicowania polskich dźwięków mowy (Kwiatkowska 2015)

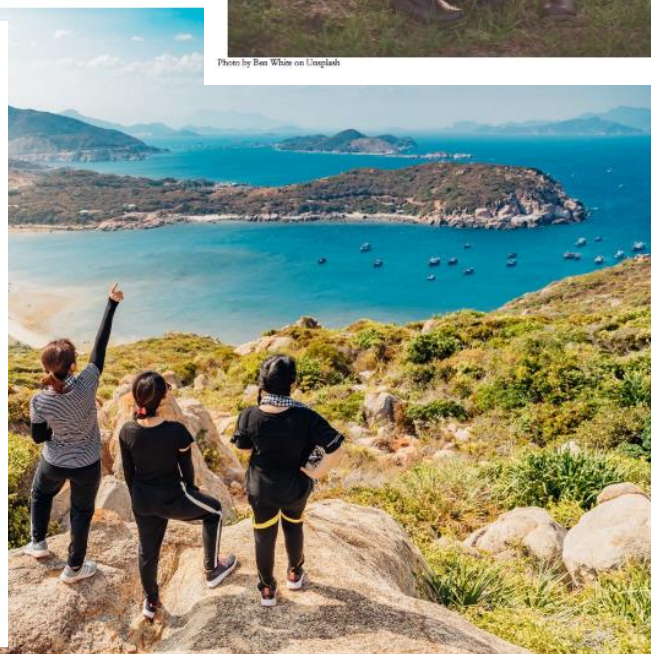
Różnicowanie
par minimalnych (test
wstępny, samogłoski
i spółgłoski).

Lektura listy wyrazów

Alfabetyczna lista 133
wyrazów, zawierających
poszczególne spółgłoski
polszczyzny występujące na
początku, wewnątrz oraz na
końcu wyrazu (przynajmniej
dwukrotnie w każdej pozycji).

Wypowiedź na podstawie fotografii

Do wyboru jedno
z dwunastu zdjęć
(zakres tematyczny:
poziomy A1 oraz A2),
lista pytań pomocniczych.

Wypowiedź na podany temat

Do wyboru jeden z siedmiu
tematów
(zakres tematyczny:
poziomy A1 oraz A2), lista
pytań pomocniczych.

Metody opracowania i analizy materiału

Transkrypcja

Międzynarodowy Alfabet Fonetyczny (por. Porayski-Pomsta i in. 2013, Lorenc 2015, Rybka 2015).

Programy komputerowe: Praat, EXMARaLDA oraz Annotation Pro....

Analiza materiału

- metody komparatywne i konfrontatywne,
- subiektywna analiza audytywna (uzupełniona o dane z programów),
- analiza jakościowa,
- cechy dystynktywne (dźwięczność, organ artykulacyjny, miejsce i sposób artykulacji, por. Tworek 2012: 122-123), cechy dodatkowe.

Zgromadzony materiał

15 studentów Uniwersytetu w Lipsku (w tym kilkoro dwujęzycznych).

Około 2,5 godziny nagrań (lektura listy wyrazów, wypowiedź na podstawie fotografii, wypowiedź na podany temat).

Wyniki testu różnicowania głosek.

Ankiety - biografia językowa.

Dalsze etapy pracy

Sporządzenie transkrypcji fonetycznej na podstawie nagrań.

Analiza artykulacji, percepcji, biografii językowej badanych.

Opracowanie i przeprowadzenie testu różnicowania polskich spółgłosek.

Przeprowadzenie badań wśród osób uczących się języka polskiego na terenie Polski (Uniwersytet Wrocławski).

Wybrana bibliografia

Biernacka M., 2015, *Trudności w nauczaniu wymowy polskiej cudzoziemców w świetle wyników badań ankietowych*, „Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców” nr 22, s. 251–265.

Biernacka M., 2016, *Znajdź z polskim wspólny język. Fonetyka w nauczaniu języka polskiego jako obcego. Poradnik metodyczny*, Łódź.

Boersma P., Weenink D., 2023, *Praat: doing phonetics by computer [Computer program]*, Version 6.3.09, <http://www.praat.org/> [dostęp: 10.04.2023].

Ciszewska-Psujek U., 2020, *Trudności fonetyczno-fonologiczne osób uczących się języka polskiego jako obcego w perspektywie logopedyczno-glottodydaktycznej*, „Logopedia” t. 49, 2, s. 199–217.

Council of Europe: Coste D., North B., Sheils J., Trim J., 2003, *Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie*, Martyniuk Waldemar (tłum.), Warszawa.

Dukiewicz L., Sawicka I., 1995, *Gramatyka współczesnego języka polskiego cz. 1: Fonetyka i fonologia*, Wróbel Henryk (red.), Kraków.

Janowska I., Lipińska E., Rabiej A., Seretny A., Turek P. (red.), 2016, *Programy nauczania języka polskiego jako obcego. Poziomy A1–C2*, Kraków.

Kwiatkowska K., 2015, *Testowanie słuchowego różnicowania polskich dźwięków mowy w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, [w:] E. Kubicka, A. Walkiewicz, (red.), *Nowe perspektywy w nauczaniu języka polskiego jako obcego III*, Toruń, s. 305–316.

Lorenc A., 2016, *Transkrypcja wymowy w normie i w przypadku jej zaburzeń. Próba ujednolicenia i obiektywizacji*, w: Milewski Stanisław / Kamińska Barbara (red.), *Logopedia artystyczna*, Gdańsk, s. 107–143.

Majewska-Tworek A., 2005, *Trudności fonetyczne i fonologiczne niemieckojęzycznych studentów uczących się języka polskiego jako obcego*, [w:] *Nauczanie języka polskiego jako obcego i polskiej kultury w nowej rzeczywistości europejskiej. Materiały z VI Międzynarodowej Konferencji Glottodydaktycznej*, Garncarek P. (red.), Warszawa, s. 159–163.

Majewska-Tworek A., 2006, *Fonetyczne interferencje i asymilacje w analizie wymowy*

polskiej u niemieckojęzycznych studentów, „Acta Universitatis Wratislaviensis” nr 2907, s. 103–110.

Majewska-Tworek A., Majewska A., 2014, *Nauczanie wymowy polskiej jako obcej – teoria i praktyka*, [w:] *40 lat wrocławskiej glottodydaktyki polonistycznej. Teoria i praktyka*, Dąbrowska A., Dobesz U. (red.), Wrocław, s. 277–290.

Morciniec N., Prędota S., 1994, *Podręcznik wymowy niemieckiej*, Warszawa.

Porayski-Pomsta J., Kwasiborska-Dudek J., Jauer-Niworowska O., Lipiec D., Więcek-Poborczyk I., Golanowska M., Malinowska A., 2013, *Znaki fonetyczne do zapisu poprawnych i zdeformowanych realizacji fonemów języka polskiego w alfabetych międzynarodowym i sławistycznym*, Gdańsk.

Rybka P., 2015, *Międzynarodowy alfabet fonetyczny w sławistyce*, Katowice.

Schmidt T., Wörner K., 2014, *EXMARaLDA*, w: Durand J., Gut U., Kristoffersen G. (red.), *The Oxford Handbook on Corpus Phonology*, Oxford, s. 402–419

Skoczek R., 2020, *Aussprache polnischer Namen in der bundesdeutschen Standardsprache*, Berlin.

Smoczyński P., 1980, *Trudności Niemców z wymową polską oraz związane z tym inne lingwistyczne problemy*, [w:] *Metodyka nauczania języka polskiego jako obcego. Wybór artykułów*, Lewandowski J. (red.), Warszawa (pierwotnie: „Język polski” 1965, z. 2, s. 22–31), s. 83–95.

Tambor J., 2010, *Nauczanie wymowy polskiej. Trudności różnych grup cudzoziemców*, [w:] *Sztuka i rzemiosło? Nauczyć Polski i polskiego t. 2*, Achteik A., Kita M., Tambor J. (red.), Katowice, s. 30–51.

Tworek A., 2006, *Konsonantensysteme des Polnischen und des Deutschen. Fehleranalyse im Bereich der Perzeption und der Artikulation der deutschen Konsonanten bei Deutsch lernenden Polen*, Wrocław – Dresden.

Tworek A., 2012, *Einführung in die deutsch-polnische vergleichende Phonetik*, Wrocław.

Zaśko-Zielińska M., Majewska-Tworek A., Śleziak M., Tworek A., 2020, *Od rozmowy do korpusu, czyli jak zbierać i archiwizować dane mówione*, Wrocław.

Zgółkowska H., 2013, *Słownik minimum języka polskiego*, Kraków.

Dziękuję za uwagę!

